

دانشگاه علوم پزشکی تهران
دانشکده پزشکی

عنوان:

تدوین نقشه راه پژوهش در اخلاق پزشکی

پایان نامه برای دریافت درجه دکترای تخصصی PhD

در

اخلاق پزشکی

نگارنده:

مهشاد نوروزی

اساتید راهنما:

دکتر باقر لاریجانی

دکتر پونه سالاری

اساتید مشاور:

دکتر کیارش آرامش

دکتر سحرناز نجات

۱۳۹۸

مقدمه

در چند دهه‌ی اخیر، گسترش پژوهش و فناوری‌های علوم پزشکی چالش‌های اخلاقی متعددی را نمایان ساخته است. منابع پژوهش محدود هستند. برای استفاده صحیح از این منابع در جهت شناسایی و پاسخ‌دهی به چالش‌های اخلاقی، پژوهش باید مبتنی بر سازمان‌دهی و براساس نیاز باشد تا بتواند به نتایج کارآمد منجر شود. یکی از راه‌های طراحی چنین پژوهش‌هایی، تدوین نقشه راه است. نقشه راه بستری برای شناسایی چالش‌ها و انتخاب گزینه‌های مؤثر و استراتژیک برای دستیابی به اهداف فراهم می‌کند. نقشه راه می‌تواند با افزایش درک تحولات علمی امکان‌پذیر در آینده، تأثیر شگرفی بر روند پژوهش اخلاق پزشکی داشته باشد و می‌تواند عملکرد پژوهشگران و تیم‌های پژوهشی را براساس نیازهای کشور هماهنگ سازد. بنابراین مشخص کردن اولویت‌های پژوهشی اخلاق پزشکی کشور، چالش‌ها و معضلات اخلاقی در حوزه پزشکی، و میزان تطابق پژوهش‌ها با نیازهای ملی و نیز روند پژوهشی دنیا ضروری بوده و از اهداف این مطالعه است.

روش کار:

این پایان‌نامه در قالب ۴ مرحله طراحی و اجرا شد. در ابتدا شناسایی موضوعات مطرح در اخلاق پزشکی و تعیین اولویت و اهمیت آن‌ها با استفاده از مطالعه دلفی در ۳ راند انجام شد. سپس چالش‌های اخلاقی مطرح در حوزه‌های دارای اولویت مذکور از منظر بالینگران با استفاده از مطالعه کیفی (مصاحبه عمیق نیمه ساختارمند) شناسایی شدند. نتایج با استفاده از نرم افزار MAXQDA 2018 مورد آنالیز قرار گرفت و داده‌ها به صورت کد و زیرکد در هر گروه تعیین و دسته‌بندی شد. وضعیت علم‌سنجی و روند پژوهش اخلاق پزشکی جهان در بازه زمانی مشخص (۳ساله) با جستجو در پایگاه‌های داده معتبر (Scopus, PubMed, ISI) و با استفاده از استراتژی جستجوی اخلاق زیستی انستیتو کندی دانشگاه جورج تاون انجام شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای Citavi, Excel, Chart tool, Map chart آنالیز شدند. در مرحله آخر وضعیت علم‌سنجی ایران در پایگاه‌های داده معتبر فارسی و انگلیسی با استفاده از استراتژی جستجو و نرم‌افزارهای مشابه مرحله قبل مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها:

براساس نتایج مطالعه دلفی از میان ۱۰ گروه اصلی، گروه‌های پروفشنالیسم، آموزش، ملاحظات اخلاقی در پایان حیات، ملاحظات اخلاقی در آغاز حیات، اخلاق در سلامت عمومی و اخلاق در پژوهش

به ترتیب ۶ گروه با اولویت شناخته شدند. نتایج تعیین اهمیت نیز به تفصیل ارائه شد. اولویت‌بندی و تعیین اهمیت در زیرگروه‌های هر گروه نیز انجام شد. نتایج در قالب جداول ارائه شد. در مرحله دوم طی ۲۴ مصاحبه عمیق، چالش‌های اخلاقی در هر یک از گروه‌های مذکور در قالب کدها و زیرکدها شناسایی و دسته‌بندی شد. در مرحله سوم آنالیز آماری داده‌های علم‌سنجی منتشر شده در هر یک از گروه‌ها، در ایران و سایر کشورهای جهان انجام شد و در قالب نمودارها و اشکال و جداول متعدد ارائه شدند.

نتیجه‌گیری:

در میان ۶ گروه اصلی دارای اولویت، نیاز است که پژوهش‌های بیش‌تری بر روی گروه‌های پایان حیات و آغاز حیات برای شناسایی و رفع چالش‌های اخلاقی کشور صورت گیرد. علی‌رغم توجه پژوهشگران کشور به دو گروه آموزش و اخلاق در پژوهش هم‌چنان چالش‌های اخلاقی متعددی در این دو گروه وجود دارد. لذا توصیه می‌شود که پژوهشگران توجه بیش‌تری نسبت به موضوعات اخلاقی این دو گروه مبذول دارند. در عین حال روند پژوهش بر روی گروه‌های پروفشنالیسم و سلامت عمومی نشان‌دهنده‌ی توجه پژوهشگران به دو دسته موضوعی مذکور است. توصیه می‌شود که روند پژوهش بر این دو گروه به منظور ارائه راهکار برای حل چالش‌های هر دو گروه هم‌چنان ادامه پیدا کند. پیشنهاد می‌شود که گروه آسیب‌پذیر با وجود عدم اختصاص اولویت از سوی متخصصین اخلاق، براساس نتایج علم‌سنجی جهانی مورد بازنگری قرار گیرد. در نهایت، توصیه می‌شود نتایج این پایان‌نامه در تعیین موضوعات پژوهش‌های اخلاقی و تخصیص منابع پژوهشی مورد توجه قرار گیرد.